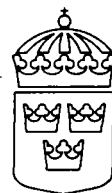

Regeringens proposition

1994/95:149

Nordisk konvention om socialt bistånd
och sociala tjänster

Prop.
1994/95:149

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 23 februari 1995

Lena Hjelm-Wallén

Ingela Thalén
(Socialdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att riksdagen godkänner en ny nordisk konvention om socialt bistånd och sociala tjänster samt antar en lag om konventionen.

1 Förslag till riksdagsbeslut	3
2 Lagtext	3
3 Ärendet och dess beredning	9
4 Konventionen i huvuddrag	10
5 Behov av ändringar i svensk lagstiftning med anledning av konventionen	12
5.1 Överflyttningar till annat nordiskt land	12
5.2 Språkanvändning, skyldighet att samarbeta om resor samt färdtjänst	15
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 23 februari 1995	18

Regeringen föreslår att riksdagen

1. godkänner en den 14 juni 1994 undertecknad nordisk konvention om socialt bistånd och sociala tjänster,
2. antar regeringens förslag till lag om nordisk konvention om socialt bistånd och sociala tjänster.

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

Förslag till

Lag om nordisk konvention om socialt bistånd och sociala tjänster

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Den konvention mellan Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige om socialt bistånd och sociala tjänster som har undertecknats den 14 juni 1994 skall gälla som lag här i landet. Konventionens innehåll framgår av bilaga till denna lag.

2 § Regeringen skall ge in den förteckning över lagstiftning som omfattas av konventionen enligt konventionens artikel 2.3.

3 § Ansvarig myndighet enligt artikel 9 i konventionen är den kommun eller det landsting som har ansvaret för motsvarande insatser till enskilda som är bosatta i Sverige.

Till uppfyllande av artiklarna 9 och 10 i konventionen får kommuner och landsting, utan hinder av annars gällande bestämmelser, själva fatta de beslut och ingå de överenskommelser som enligt konventionen är en uppgift för de ansvariga myndigheterna i respektive land.

De ansvariga myndigheterna skall underrätta Socialstyrelsen om sådana beslut och överenskommelser.

4 § Det ekonomiska ansvaret för de beslut och överenskommelser som avses i 3 § skall vila på kommunerna och landstingen själva, om regeringen inte föreskriver annat.

**Nordisk Konvention
om
Socialt Bistånd och Sociala Tjänster**

Prop. 1994/95:149
Bilaga

Regeringarna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige, som konstaterar att den nordiska konventionen den 15 juni 1992 om social trygghet endast omfattar socialförsäkringsförmåner, till skillnad från den tidigare nordiska konventionen om social trygghet som också omfattade social omvårdnad, som finner att, utöver den rätt till sociala förmåner som följer av avtalet den 2 maj 1992 om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, det fortsatt finns behov av särskilda nordiska regler om socialt bistånd och sociala tjänster, som finner att den rätt att använda sitt eget språk i ett annat nordiskt land som gäller enligt den nordiska språkkonventionen den 17 juni 1981 i vissa hänseenden bör utvidgas inom social- och hälsovårdsområdet, har kommit överens om att sluta en nordisk konvention om socialt bistånd och sociala tjänster av följande lydelse:

**AVDELNING 1
ALLMÄNNA BESTÄMMELSER**

Artikel 1. Definitioner

I denna konvention avses med uttrycken

- a) "nordiskt land"
- varit och ett av de fördragsslutande länderna,
- b) "nordisk medborgare"
- medborgare i ett nordiskt land,
- c) "behörig myndighet"
- i Danmark Socialministern,
- i Finland Social- och hälsovårdsministeriet,
- i Island Socialministeriet,
- i Norge Socialdepartementet,
- i Sverige regeringen (Socialdepartementet), eller
- den myndighet som dessa myndigheter förordnar,
- d) "inrättning"
- central, regional eller lokal myndighet eller institution som tillhandahåller en förmån.

Artikel 2. Tillämpningsområde

1. Denna konvention är tillämplig på all i de nordiska länderna vid varje tillfälle gällande lagstiftning rörande följande sociala förmåner:

- a) socialt bistånd och sociala tjänster,
- b) andra sociala förmåner som inte omfattas av reglerna i den nordiska konventionen den 15 juni 1992 om social trygghet.

2. Artiklarna 5 och 9 skall även tillämpas på lagstiftningen om hälso- och sjukvård.

3. Vid godkännandet av denna konvention skall varje nordiskt land ge in en förteckning över den lagstiftning som omfattas av konventionen.

Därefter skall varje land årligen före februari månads utgång till det danska utrikesministeriet anmäla de ändringar i förteckningen som föranleds av lagstiftning som antagits under föregående kalenderår.

Artikel 3. Personkrets

Om inte något annat följer av de särskilda artiklarna är denna konvention tillämplig på

- a) nordiska medborgare,
- b) andra personer som är lagligen bosatta i ett nordiskt land.

Artikel 4. Likställdhet för nordiska medborgare

Vid tillämpningen av ett nordiskt lands lagstiftning som omfattas av denna konvention likställs medborgare i ett annat nordiskt land som lagligen vistas tillfälligt eller är lagligen bosatta i landet med landets egna medborgare.

AVDELNING II SÄRSKILDA BESTÄMMELSER

Artikel 5. Användning av nordiska språk

1. En medborgare i ett nordiskt land har vid skriftlig kontakt med en myndighet i ett annat nordiskt land i ärenden rörande socialt bistånd eller sociala tjänster rätt att använda danska, finska, isländska, norska eller svenska. I sådana fall skall myndigheten svara för att medborgaren, om det behövs, får erforderlig tolk- och översättningshjälp till dessa språk.

2. I de fall där språket har stor betydelse för att syftet med socialt bistånd och sociala tjänster skall uppnås skall inrättningen, såvitt möjligt, använda ett språk som personen i fråga förstår.

3. Bestämmelserna i första och andra stycket gäller även i fråga om behandling och tjänster inom hälso- och sjukvården.

4. I övrigt gäller bestämmelserna i den nordiska språkkonventionen den 17 juni 1981.

Artikel 6. Socialt bistånd och sociala tjänster vid tillfällig vistelse i ett annat nordiskt land

En person som omfattas av denna konvention och som under en laglig tillfällig vistelse i ett nordiskt land behöver omedelbart socialt bistånd och sociala tjänster skall från vistelselandet få sådant bistånd som enligt landets lagstiftning svarar mot hjälpbehovet.

En nordisk medborgare kan inte hemsändas på grund av sitt behov av socialt bistånd om hans familjeförhållanden, anknytning till bosättningslandet eller omständigheterna i övrigt talar för att han bör stanna där och under alla omständigheter inte om medborgaren under de sista tre åren varit lagligen bosatt i landet.

Artikel 8. Samarbete om resa till ett annat nordiskt land

När det för en myndighet i ett nordiskt land blir fråga om att en person som omfattas av denna konvention skall mottas i ett annat nordiskt land skall denna myndighet, när så behövs, i erforderlig utsträckning tillrättalägga resan i samarbete med den ansvariga inrättningen i det andra nordiska landet.

Artikel 9. Flyttning till ett annat nordiskt land för personer som behöver långvarig behandling eller vård

1. När en person som omfattas av denna konvention och som behöver långvarig behandling eller vård önskar flytta från ett nordiskt land till ett annat nordiskt land till vilket personen har en särskild anknytning, skall de ansvariga myndigheterna i de båda länderna söka medverka till en sådan flyttning om denna kommer att förbättra personens livssituation.

2. De ansvariga myndigheterna i in- och utflyttningsländerna kan som ett led i en överenskommelse om en flyttning fatta beslut om fördelning av kostnaderna för behandling eller vård mellan myndigheterna i de båda länderna.

3. I den mån en överenskommelse enligt andra stycket omfattar fördelning av kostnader för förmåner vid sjukdom skall en sådan överenskommelse anses vara en sådan överenskommelse som avses i artikel 23 första stycket i den nordiska konventionen den 15 juni 1992 om social trygghet.

Artikel 10. Färdtjänst

Kommunerna i gränsområdena mellan de nordiska länderna skall samarbeta för att genom sina system för färdtjänst göra det möjligt för handikappade och äldre personer att resa till en grannkommun i det andra landet på samma sätt som till en grannkommun innanför det egna landets gränser.

Artikel 11. Bidragsförskott

1. En person som omfattas av denna konvention och som flyttar från ett nordiskt land till ett annat nordiskt land har rätt till bidragsförskott från det sistnämnda landet på samma villkor som detta lands egna

medborgare från den tidpunkt personen bosätter sig i landet.

2. En handling om rätt till underhållsbidrag, som upprättats i ett nordiskt land, skall anses utgöra giltigt underlag för bidragsförskott även i ett annat nordiskt land. Utgör handlingen inte ett beslut av en domstol eller en annan offentlig myndighet, skall handlingen vara försedd med bevis att den kan ligga till grund för indrivning hos den bidragsskyldige i det land där den har upprättats.

3. Bidragsförskott får innehållas i den mån bidragsförskott har utgått från ett annat nordiskt land för samma tid.

AVDELNING III ÖVRIGA BESTÄMMELSER

Artikel 12. Tillämpningsbestämmelser

De behöriga myndigheterna skall i samarbete utfärda de bestämmelser som behövs för att säkerställa en enhetlig nordisk tillämpning av denna konvention.

Artikel 13. Samarbete mellan myndigheter och inrättningar

1. Myndigheter och inrättningar skall i erforderlig utsträckning bistå varandra vid tillämpningen av denna konvention, inbegripet då sociala tjänster lämnas i gränsområdena mellan de nordiska länderna. I varje nordiskt land skall det finnas ett förbindelseorgan som utses av den behöriga myndigheten.

2. Vid samarbete i ärenden som rör barn skall särskild uppmärksamhet ägnas åt barnets behov, barnets möjligheter till kontakt med de personer som är av särskild betydelse för barnet och barnets egna önskemål.

Artikel 14. Ikraftträdande

1. Denna konvention träder i kraft den första dagen i den månad som infaller två hela kalendermånader efter den dag då samtliga parter har meddelat det danska utrikesministeriet att de har godkänt konventionen.

2. För Färöarnas, Grönlands och Ålands del träder denna konvention i kraft den första dagen i den månad som infaller två hela kalendermånader efter den dag då Danmarks respektive Finlands regering har meddelat det danska utrikesministeriet att Färöarnas landsstyrelse och Grönlands landsstyrelse respektive Ålands lagting har meddelat att konventionen skall gälla för Färöarna och Grönland respektive Åland.

3. Det danska utrikesministeriet skall underrätta de övriga parterna och Nordiska ministerrådets sekretariat om mottagandet av dessa meddelanden och om tidpunkten för konventionens ikraftträdande.

1. En part kan säga upp denna konvention genom skriftligt meddelande om detta till det danska utrikesministeriet som skall underrätta de övriga parterna härom och om meddelandets innehåll.
2. En uppsägning gäller endast den uppsägande parten och får verkan sex månader från den dag det danska utrikesministeriet mottog meddelandet om uppsägningen.

Artikel 16. Upphävande av bestämmelse i konventionen om social trygghet

När denna konvention träder i kraft upphör sista meningen i artikel 30 i den nordiska konventionen den 15 juni 1992 om social trygghet att gälla.

Artikel 17. Deponering av originaltexten

Originaltexten till denna konvention skall deponeras hos det danska utrikesministeriet som skall tillställa de övriga parterna bestyrkta kopior av texten.

Till bekräftelse härav har de befullmäktigade ombuden undertecknat denna konvention.

Utfärdad i Arendal den 14 juni 1994 i ett exemplar på danska, finska, isländska, norska och svenska, vilka texter alla har samma giltighet.

Denna lag träder i kraft den dag regeringen bestämmer.

3 Ärendet och dess beredning

Prop. 1994/95:149

Den 5 mars 1981 undertecknades en konvention mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge om social trygghet. Konventionen omfattade såväl socialförsäkringsförmåner som social omvårdnad och bidragsförskott.

Den 17 juni 1981 undertecknades en nordisk språkkonvention som innehåller regler som har betydelse inom social- och hälsovårdsområdet. Konventionen godkändes av riksdagen (prop. 1981/82:5, bet. 1981/82:KU13, rskr. 1981/82:17).

Den 15 juni 1992 undertecknades en ny konvention om social trygghet som ersatte den tidigare. Den nya konventionen omfattar dock endast socialförsäkringsförmåner. Enligt en bestämmelse i konventionen skall därför den upphävda konventionen tills vidare fortfarande gälla i fråga om social omvårdnad och bidragsförskott. Konventionen godkändes av riksdagen (prop. 1992/93:7, bet. 1992/93:SfU4, rskr. 1992/93:69), och införlivades med svensk rätt genom förordning (1993:1529) om tillämpning av en nordisk konvention den 15 juni 1992 om social trygghet.

Den nordiska socialpolitiska kommittén beslutade den 24 oktober 1991 att tillsätta en ämbetsmannagrupp som skulle utarbeta förslag till en nordisk konvention om socialhjälp och andra sociala förmåner som faller utanför den nordiska konventionen om social trygghet.

Arbetsgruppen, som tog namnet den nordiska biståndsgruppen, fann också att, utöver den rätt till sociala förmåner som följer av avtalet den 2 maj 1992 om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet, det fortsatt finns behov av särskilda nordiska regler om socialt bistånd och sociala tjänster. Såvitt avser förhållandet mellan Danmark, Finland och Sverige följer numera regler motsvarande dem i EES-avtalet direkt av EG-rätten. Sveriges medlemskap i EU ändrar inte förutsättningarna för den bedömning som gjorts i fråga om behovet av kompletterande regler om socialt bistånd.

Den nordiska biståndsgruppen fann också ett behov av att den rätt till att använda sitt eget språk i ett annat nordiskt land som gäller enligt den nordiska språkkonventionen i vissa hänseenden utvidgas inom social- och hälsovårdsområdet.

Sålunda föreslog den nordiska biståndsgruppen i april 1993 en ny nordisk konvention om socialt bistånd och sociala tjänster.

Före undertecknandet av konventionen remitterades ett utkast till konventionstext till Socialstyrelsen, Riksförsäkringsverket, Statens invandrarverk, Kammarrätten i Sundsvall, Landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, Stockholms stad, Helsingborgs stad, Haparanda kommun, Arvika kommun, Föreningen Norden, Sverigefinska Riksförbundet, Finlandssvenskarnas riksförbund och Isländska Riksförbundet. Samtliga utom Isländska Riksförbundet inkom med yttrande. Samtliga remissinstanser tillstyrkte i stort förslaget till konvention. *Svenska kommunförbundet* tillade att det var viktigt att markera att med ansvarig myndighet i artikel 9 menas den myndighet som också är kostnadsbärare av den vård eller behandling som är aktuell. I fråga om artikel 10

som handlar om färdtjänst menade kommunförbundet att det skall vara fråga om kommuner som ligger på ett sådant geografiskt avstånd att det är naturligt med kontakter, vilket utesluter resor över Ålands hav. *Statens Invandrarverk* önskade endast en något annorlunda formulering av artikel 9 i syfte att fästa uppmärksamhet vid myndigheternas ansvar för att livssituationen för den enskilde inte försämras medan det däremot skall vara upp till den enskilde att bedöma om den förbättras. *Riksförsäkringsverket*, *Kammarrätten i Sundsvall och Stockholms stad* menade att begreppen lagligen bosatt och laglig tillfällig vistelse borde preciseras. Kammarrätten, liksom även *Föreningen Norden*, pekade också på att vissa problem vid tolkningen av konventionen kan uppstå i fråga om begreppen "kommunerna i gränsområdena" och "grannkommun i annat nordiskt land". Vidare efterlyste kammarrätten ett klarläggande av vari "samarbetet" i fråga om färdtjänst skall bestå. Stockholms stad var i fråga om artikel 5 tveksam om möjlighet till behandling i praktiken kan erbjudas på de olika nordiska språken annat än undantagsvis. *Sverigefinska riksförbundet* ansåg att flera formuleringar i utkastet var vaga och att det var viktigt att skärpa formuleringarna och att det i tillämpningsföreskrifter bör lämnas betydligt noggrannare beskrivningar. Förbundet, liksom även *Föreningen Norden*, ville också ha vissa utvidgningar, bl.a. i fråga om möjligheten att använda sitt eget nordiska språk och att artikel 10 om färdtjänst bör omfatta även andra kommuner än gränskommuner.

Konventionen undertecknades av regeringarna i Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige den 14 juni 1994 i Arendal.

Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Socialstyrelsen och Riksförsäkringsverket har under hand getts tillfälle att lämna synpunkter på det nu framlagda förslaget till lag om nordisk konvention om socialt bistånd och sociala tjänster.

4 Konventionen i huvuddrag

Trygghetskonventionen från 1981 innehöll huvudsakligen regler om socialförsäkringarna. Konventionens allmänna bestämmelser gällde dock för hela det sociala området, exempelvis bestämmelsen om den personkrets som konventionen omfattar, nämligen alla medborgare i Norden, och den viktiga regeln om nordiska medborgares likställdhet med landets egna medborgare inom konventionens sakområde. Vidare fanns en bestämmelse om begränsning av möjligheterna att sända hem en nordisk medborgare på grund av behov av socialt bistånd.

I den nya konventionen om socialt bistånd och sociala tjänster upprätthålls principen om likställdhet inom konventionens sakområde för alla medborgare i Norden. Till skillnad från vad som gäller enligt EG-reglerna omfattas således även icke förvärvsarbetande liksom personer boende på Färöarna eller Grönland. Därutöver omfattas, med vissa undantag

medborgare i ett tredje land som bor i ett nordiskt land. Vidare återfinns i konventionen de sedan tidigare gällande reglerna om skydd mot hemsändning och om bidragsförskott.

Konventionens huvudsakliga tillämpningsområde är socialt bistånd och sociala tjänster. Vissa artiklar gäller dock även andra sociala förmåner som inte omfattas av trygghetskonventionen, exempelvis bidragsförskott. Artiklarna 5 och 9 skall även tillämpas på lagstiftningen om hälso- och sjukvård.

Av ingressen till konventionen framgår att den avser att reglera förhållanden som faller utanför EG-rätten och då närmast förordning (EEG) nr 1612/68 om arbetskraftens fria rörlighet. Av förordning (EEG) nr 1612/68 följer att en arbetstagare i en medlemsstat som är medborgare i en annan medlemsstat skall åtnjuta samma sociala förmåner som landets egna medborgare. Bestämmelserna i konventionen går utöver EG-rätten såväl i fråga om personkrets som i sak.

Av artikel 6 i Romfördraget framgår att diskriminering på grund av nationalitet är förbjuden inom fördragets tillämpningsområde. Konventionen innehåller vissa bestämmelser som är relaterade till nationalitet. Dessa avser dock områden som är oreglerade inom EG-rätten och omfattas således inte av fördragets tillämpningsområde. Något åsidosättande av Romfördraget kan därför enligt regeringens mening inte anses föreligga.

Konventionen innehåller bl.a. följande punkter.

Den sedan tidigare gällande allmänna bestämmelsen om likställdhet för nordiska medborgare (artikel 4).

En utvidgning av reglerna i den nordiska språkkonventionen inom det område som täcks av konventionen (artikel 5).

En bestämmelse om socialt bistånd under tillfällig vistelse i ett annat nordiskt land (artikel 6).

Den sedan tidigare gällande regeln om skydd mot hemsändning (artikel 7).

En bestämmelse om flyttning till ett annat nordiskt land för personer som behöver långvarig behandling eller vård (artikel 9).

En bestämmelse om samarbete mellan kommuner i gränsområdena om färdtjänst (artikel 10).

Den sedan tidigare gällande regeln om bidragsförskott (artikel 11).

Enligt artikel 12 skall behöriga myndigheter utfärda de bestämmelser som behövs för att säkerställa en enhetlig nordisk tillämpning av konventionen. Avsikten är att vägledande bestämmelser skall utarbetas av en gemensam nordisk arbetsgrupp.

Regeringens förslag: Den nordiska konventionen om socialt bistånd och sociala tjänster införlivas med svensk rätt genom en särskild lag. Vissa kompletterande regler införs i samma lag i syfte att klargöra kommuners och landstings behörighet att företa sådana åtgärder som de enligt konventionen antingen är skyldiga att företa eller skall kunna företa.

Skälen för regeringens förslag: Enligt 10 kap. 2 § regeringsformen får regeringen inte ingå för riket bindande internationell överenskommelse utan att riksdagen har godkänt denna, om överenskommelsen förutsätter att lag ändras eller upphävs eller att ny lag stiftas eller om den i övrigt gäller ämne i vilket riksdagen skall besluta. Konventionen rör i stor utsträckning kommuners och landstings verksamhet, dvs. skyldigheter och befogenheter för kommuner och landsting. Enligt 8 kap. 5 § regeringsformen skall föreskrifter om kommunernas och landstingens befogenheter och om deras åligganden bestämmas i lag. Det är därför lämpligt att genom en särskild lag införliva konventionen med svensk rätt. Frågan är om några kompletterande lagbestämmelser behövs i lagen om införlivandet av konventionen med svensk rätt eller om några ändringar behöver göras i annan lagstiftning.

Artiklarna 4, 7 och 11 är i princip endast överförda från konventionen från 1981 och överensstämmer med svensk lagstiftning. Vad gäller artikel 11 (om bidragsförskott) så finns en bestämmelse i berörd lag om att regeringen kan träffa överenskommelse med annat land om utsträckt tillämpning av lagen. Även artikel 6 överensstämmer med svensk lagstiftning. Några lagändringar eller kompletterande lagregler behövs således inte i fråga om dessa artiklar.

Övriga artiklar behandlas i avsnitt 5.1 och 5.2.

Den nya lagen bör träda i kraft den dag regeringen bestämmer för att ikraftträdandet skall kunna sammanfalla med den tidpunkt då konventionen träder i kraft enligt artikel 14.

5.1 Överflyttningar till annat nordiskt land

I artikel 9 finns en bestämmelse om flyttning till ett annat nordiskt land för personer som behöver långvarig behandling eller vård.

Mellan Sverige och Finland finns sedan 1991 en överenskommelse om s.k. patientöverflyttningar mellan de bägge länderna. I de årliga överenskommelserna mellan svenska staten och Landstingsförbundet om vissa ersättningar från sjukförsäkringen till sjukvårdshuvudmännen m.m. har med anledning därav under ett antal år särskilda medel avsatts för patientöverflyttningar mellan Sverige och Finland. I överenskommelsen för år 1995 har ett särskilt statsbidrag om högst 0,25 miljoner kronor lämnats till landsting för ifrågasvarande ändamål. Detta regleras i 6 c § förordningen (1984:908) om

vissa statsbidrag och försäkringsersättningar för sjukvård m.m. (senaste ändring 1994:2052).

Enligt bestämmelserna får statsbidraget lämnas för åtagande att svara för vårdkostnader i Finland för den som i Sverige har vårdats på sjukhus eller haft bostad som avses i 20 § andra stycket socialtjänstlagen (1980:620) och som på grund av sitt hälsotillstånd eller sina levnadsförhållanden i övrigt överflyttas till motsvarande inrättning i Finland. Bidrag lämnas efter ansökan med hälften av vårdkostnaden per vårdplats. Bidrag lämnas inte för kostnader som avser de sex första månaderna efter överflyttningen. Det är Socialstyrelsen som prövar frågor om bidrag. Översändande landsting/kommun svarar för transporten och vårdkostnaden avseende de första sex månadernas vård. För tiden därefter delas kostnaderna lika mellan länderna inom ramen för respektive lands anslag. Avdrag görs hela tiden för den vårdavgift som patienten själv har att erlagga. Socialstyrelsen har meddelat riktlinjer om patientöverflyttningar mellan Sverige och Finland (Socialstyrelsens meddelandeblad 19/92).

Skriftligt avtal skall träffas mellan svenskt landsting/kommun och finsk sjukvårdsinrättning om övertagande av vården.

I praktiken har bestämmelsen tillämpats på framför allt äldre patienter som vårdats på sjukhus eller som bott på vårdhem, ålderdomshem eller i grupp-bostad och som behövt flytta av humanitära skäl men inte kunnat göra det av egen kraft. Hittills har mycket få personer utnyttjat möjligheten att flytta. Det har varit mycket gamla personer, personer i livets slutskede samt någon utvecklingsstörd person.

Överenskommelsen mellan Sverige och Finland om patientöverflyttningar är inte beroende av konventionen. Socialstyrelsen har dock under hand upplyst att man har för avsikt att i särskild ordning väcka frågan om överenskommelsen bör behållas i sin nuvarande form. Överläggningar i frågan kommer att tas upp med anledning därav. Enligt regeringens mening får detta inte resultera i försämrade möjligheter för patienter att flytta mellan Sverige och Finland.

Artikel 9 i konventionen utgår från att det skall vara möjligt för en person som omfattas av konventionen, och som behöver långvarig behandling eller vård, att flytta från ett nordiskt land till ett annat om personen så önskar, och om personen har en särskild anknytning till det nya landet. I sådant fall skall de ansvariga myndigheterna i de båda länderna söka medverka till en flyttning om denna kommer att förbättra personens livssituation.

De ansvariga myndigheterna i in- och utflyttningsländerna skall som ett led i en överenskommelse om en flyttning kunna fatta beslut om fördelning av kostnaderna för behandling eller vård mellan myndigheterna i de båda länderna.

Artikel 9, jämförd med artiklarna 1 och 2, har ett vidare tillämpningsområde än nuvarande svenska statsbidragsbestämmelser om patientöverflyttningar. Utvidgningen gäller både i fråga om nordiskt land och i fråga om typ av insatser och vilka personer som kan komma i fråga för flyttning. De insatser som berörs är socialt bistånd, sociala tjänster och hälso- och sjukvård. Det är således fråga om såväl kommuners som landstings ansvarsområden. Det kan röra insatser enligt socialtjänstlagen (1980:620), hälso-

och sjukvårdslagen (1982:763), lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade m.fl. lagar. Statligt ekonomiskt stöd i form av exempelvis assistansersättning omfattas dock inte. Vad gäller personkretsen så omfattar artikel 9 alla personer som har behov av långvarig behandling och vård.

I artikel 9 tredje stycket sägs att när en överenskommelse som beskrivits i det tidigare omfattar fördelning av kostnader för förmåner vid sjukdom skall överenskommelsen anses vara en sådan överenskommelse som avses i artikel 23 första stycket i 1992 års nordiska konvention om social trygghet. Bakgrunden till denna bestämmelse är följande.

Genom artikel 23 i konventionen om social trygghet har de nordiska länderna enats om att, om inte annat avtalas mellan två eller flera av länderna, kostnader för vårdförmåner vid sjukdom som utges till personer som omfattas av EG-rättens och EES-avtalets regler om rätt till vårdförmåner vid sjukdom skall stanna på det land där vården faktiskt utges. Kostnadsfördelningen mellan de nordiska länderna för sjukvårdförmåner är med andra ord redan reglerad i konventionen om social trygghet. Det tredje stycket i artikel 9 i biståndskonventionen klargör hur de två konventionernas bestämmelser förhåller sig till varandra i de fall en överenskommelse enligt artikel 9 andra stycket leder till att det land som utgett sjukvårdförmåner skall få hela eller en del av kostnaden ersatt från utflyttningslandet. Det bör understrykas att bestämmelsen endast gäller för sjukvårdförmåner enligt den definition av sådana förmåner som gäller enligt EG-rätten och EES-avtalet. För svenskt vidkommande innebär det att landstingen på detta område får behörighet att gå ifrån vad som annars gäller enligt konventionen om social trygghet.

Ansvarig myndighet enligt artikel 9 bör enligt regeringens mening vara den kommun eller det landsting som har ansvaret för motsvarande insatser för den enskilde under dennes bosättning i Sverige.

Landstingens och kommunernas befogenheter regleras i huvudsak i kommunallagen (1991:900). Enligt 2 kap. 1 § kommunallagen får landstingen och kommunerna endast ansvara för sådana angelägenheter av allmänt intresse som har anknytning till det egna landstingets eller den egna kommunens område eller dess medlemmar. Kommunallagens bestämmelser skall gälla om undantag från regeln inte görs i speciallagstiftning. Något undantag för insatser i ett annat nordiskt land för personer som också är bosatta i det andra nordiska landet finns inte. Ett landsting eller en kommun får därför inte betala för vård eller omsorg i ett annat nordiskt land för någon som också är bosatt i det landet.

Artikel 9 strider alltså delvis mot kommunallagens bestämmelser om gränserna för kommunernas och landstingens behörighet, och kräver därför lagform. I och med att konventionen genom lag införlivas med svensk rätt blir också artikel 9 svensk lag. Det behövs dock enligt vår bedömning vissa klargörande kompletterande regler. En precisering bör göras i fråga om vilka myndigheter som skall anses som ansvariga myndigheter enligt artikeln, eftersom det inte tillräckligt klart framgår av själva konventionstexten. Likaså bör behörighetsutvidgningen framgå tydligare.

Preciseringen av vilka svenska myndigheter som avses i artikel 9 liksom behörighetsutvidgningen för landsting och kommuner kan göras i samma lag

som införlivandet av konventionen med svensk rätt. Några tillägg eller ändringar i annan lagstiftning bedömer vi då inte som erforderliga. Bestämmelsen i införlivandelagen bör ge kommuner och landsting rätt, utan hinder av annars gällande bestämmelser, att själva fatta de beslut och ingå de överenskommelser som enligt konventionen ankommer på de ansvariga myndigheterna i respektive land. Det ekonomiska ansvaret för dessa beslut och överenskommelser skall, om inte regeringen föreskriver annat, vila på kommunerna och landstingen själva. Socialstyrelsen bör dock hållas informerad om, och sedan följa upp, vilka överenskommelser som sluts med stöd av artikel 9. Ansvarig myndighet bör således underrätta Socialstyrelsen om sådana överenskommelser.

Vid godkännandet av konventionen skall varje land ge in en förteckning över den lagstiftning som de anser omfattas av konventionen. Enligt konventionen skall sedan varje land årligen före februari månads utgång till det danska utrikesministeriet anmäla de ändringar i förteckningen som föranleds av lagstiftning som antagits under föregående kalenderår. Förteckningen är bara vägledande. Den utesluter alltså inte att andra bestämmelser kan omfattas av konventionen.

5.2 Språkanvändning, skyldighet att samarbeta om resa samt färdtjänst

Artiklarna 5, 8 och 10 innebär utökad reglering på respektive område utan att direkt strida mot svensk lagstiftning.

Artikel 5

Artikel 5 (om språkanvändning) är en viss utvidgning av vad som gäller enligt 1981 års språkkonvention.

Enligt språkkonventionen från 1981 skall myndigheterna i de nordiska länderna verka för att en nordisk medborgare skall kunna använda sitt eget språk vid kontakter med myndigheter i ett annat nordiskt land om det finns behov för det. Vidare skall myndigheterna, såvitt möjligt, sörja för nödvändig tolk- och översättningshjälp.

Enligt artikel 5 i den nu ifrågavarande konventionen har en nordisk medborgare rätt att få använda sitt eget nordiska språk vid skriftliga kontakter med en myndighet i ett konkret ärende rörande socialt bistånd eller sociala tjänster i vilket myndigheten skall fatta ett beslut. Myndigheten skall i ett sådant konkret ärende sörja för att vederbörande, om det behövs, får erforderlig tolk- och översättningshjälp. Nytt är också att en inrättning (vårdinstitution o.d.), såvitt möjligt, skall använda ett språk som vederbörande förstår om det är av stor betydelse för syftet med hjälpen.

Enligt 8 § förvaltningslagen (1986:223), som innehåller grundläggande bestämmelser vad gäller ärenden hos förvaltningsmyndighet som omfattas av lagen, bör en myndighet när den har att göra med någon som inte behärskar svenska eller som är allvarligt hörsel- eller talskadad vid behov anlita tolk. Av 3 § förvaltningslagen framgår dock att om en annan lag eller en förordning innehåller någon bestämmelse som avviker från lagen, gäller den be-

stämmelsen. Med anledning därav och då artikel 5 gäller bara i förhållande till medborgare i annat nordiskt land och i fråga om socialt bistånd och sociala tjänster, bör någon ändring i förvaltningslagen inte göras.

Prop. 1994/95:149

Artikel 8

Artikel 8 (om skyldighet att samarbeta om resa) omfattar främst de situationer man tänkt på i artiklarna 6 och 7 och kan väl närmast ses som en precisering av kommunens ansvar enligt socialtjänstlagen.

Artikel 8 föreskriver att när det för en myndighet i ett nordiskt land blir fråga om att en person som omfattas av konventionen skall mottas i ett annat nordiskt land skall denna myndighet, när så behövs, i erforderlig utsträckning tillrättalägga resan i samarbete med den ansvariga inrättningen i det andra nordiska landet.

Av kommentaren till artikeln framgår att man i första hand tänkt på hemsändelser i de situationer som omfattas av artiklarna 6 och 7 men även på andra tillfällen när de sociala myndigheternas medverkan är nödvändig vid en persons resa till ett annat nordiskt land, exempelvis när det rör sig om barn. Myndigheterna i resp. land skall kunna träffa avtal om nödvändiga reseledsagare om det är en ung människa som skall skickas hem eller en person med svag hälsa. De skall också kunna träffa avtal om en eventuell fördelning av utgifterna till hemresan. Man har med bestämmelsen inte avsett rätten enligt artikel 10 i 1992 års konvention om social trygghet att få täckning för merkostnader vid hemresa efter sjukbehandling i samband med tillfällig vistelse i ett annat nordiskt land.

Enligt 3 § socialtjänstlagen har kommunen det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver.

Det formlösa samarbete som förutsätts i artikel 8 bör kunna ingå som ett naturligt led i det egna arbetet. Vid ett införlivade av konventionen med svensk lag behövs därför inte någon kompletterande bestämmelse såsom för artikel 9.

Artikel 10

Bestämmelsen i artikel 10 (om färdtjänst) är helt ny. Den föreskriver att kommunerna i gränsområdena mellan de nordiska länderna skall samarbeta för att genom sina system för färdtjänst göra det möjligt för handikappade och äldre personer att resa till en grannkommun i det andra landet på samma sätt som till en grannkommun innanför det egna landets gränser.

I den allmänna kommentaren till konventionen sägs att i den omfattning färdtjänsten faktiskt ger möjlighet till att resa till grannkommun inom landets gränser bör den också ge möjlighet till att resa till en grannkommun i ett annat nordiskt land.

Enligt 10 § socialtjänstlagen (1980:620) bör kommunen genom bl.a. färdtjänst underlätta för den enskilde att bo hemma och ha kontakter med andra. Någon geografisk begränsning för färdtjänsten följer inte av bestämmelserna i socialtjänstlagen. Enligt 3 § socialtjänstlagen har kommunen det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de

behöver. Reglerna för färdtjänst skiftar ganska mycket mellan olika kommuner. På ett par håll har införts länsfärdtjänst. Det vanliga är dock att färdtjänsten gäller för resor inom en eller några kommuner.

Lagen (1993:963) om kommunal riksfärdtjänst föreskriver att kommunen under vissa förutsättningar skall ersätta kostnader som svårt funktionshindrade har för resor till andra kommuner inom Sverige.

Artikel 10 gäller som sagt enbart resor till en grannkommun. Bestämmelsen bör i första hand ses som en möjlighet för gränskommunerna. De skall försöka uppnå överenskommelser med grannkommuner på andra sidan nationsgränsen. Det är inte fråga om ensidiga förpliktelser.

Kammarrätten i Sundsvall m.fl. har pekat på att vissa problem vid tolkningen av konventionen kan uppstå i fråga om begreppen "kommunerna i gränsområdena mellan de nordiska länderna" och "grannkommun i annat nordiskt land". Vidare anser kammarrätten att det bör klarläggas vari "samarbetet" skall bestå. Vi vill därför framhålla att bestämmelsen får anses tillämplig inte bara på kommuner som ligger t.ex. längs den svensk-finska eller svensk-norska gränsen, utan också på kommunerna på respektive sida av Öresund. Samarbetet kan bestå i t.ex. gemensamma praktiska eller ekonomiska arrangemang eller utbyte av tjänster. Närmare vägledning bör kunna ges i de bestämmelser som enligt artikel 12 skall utfärdas för tillämpningen av konventionen. Avsikten är att vägledande bestämmelser skall utarbetas av en gemensam nordisk arbetsgrupp. Därutöver kan det eventuellt bli aktuellt för Socialstyrelsen att utfärda allmänna råd m.m.

En klagörande behörighetsregel bör dock finnas för det samarbete, innebärande t.ex. att ge service till färdtjänstberättigade från ett annat land, som förutsätts i artikel 10. Behörigheten kan lämpligen klargöras i införlivandelagen på motsvarande sätt som beträffande artikel 9. Bestämmelsen bör föreskriva en behörighet för kommuner att som ett led i det samarbete som åligger dem fatta beslut och ingå överenskommelser med ansvariga myndigheter i annat nordiskt land. Regeringen anser inte att något tillägg därutöver behöver göras i nu gällande lagstiftning på området.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 23 februari 1995

Närvarande: statsrådet Hjelm-Wallén, ordförande, och statsråden Peterson, Hellström, Thalén, Wallström, Tham, Blomberg, Heckscher, Andersson, Winberg, Uusmann, Nygren, Ulvskog, Sundström, Lindh, Johansson

Föredragande: statsrådet Thalén

Regeringen beslutar proposition 1994/95:149 Nordisk konvention om socialt bistånd och sociala tjänster.